

τυχός μεταφράσεως τοῦ Σεξπέρου, καὶ διὰ τινῶν ἐργῶν πρωτοτύπων χρηστὰς παρέχων ἐλπίδας.

Ὁ Βίκτωρ Ἰγὼ δὲν ἀπέκαμε γράφων, δὲν ἀπειχαιρέτισεν ἐπὶ τὴν δόξαν, καὶ ἔχει θαλαρᾶν ἐπὶ τὴν καρδίαν, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ἐκ τῆς ἐξορίας ἐκδοθέντα ἔργα του. *Αἱ Μελέται*, συλλογὴ διτομῶς λυρικῶν ποιήσεων, εἶναι ἀξίαι τῶν προγενεστέρων του ἔργων. Τὰ μίτρις ἰδίως αὐτῶν, τὰ ὅποσον ἀφορᾷ τὴν πικρὸν θάνατον τῆς θυγατρὸς του Λεοπολδίνης, εἶναι πλήρως τρυφερᾶς μελαγχολίας, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀμαυροῦσι τὰς Μελέτας αἱ διηγήσεις ἐρώτων τινῶν λίαν ἀφελῶν καὶ ἐλιυθέρων τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Πέρυσιν ὁ Ἰγὼ ἐξέδωκε τὰς παραδόσεις τῶν *Αἰώνων*, ἱστορικὰς σκηνὰς, εἰς ἃς σκιαγραφεῖ τὴν πρόδον τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς πλάσεως ἄχρι τῆς σήμερον. Αἱ παρὰδόσεις καίτοι σκοτειναὶ καὶ ὁμιχλώδεις, μέγαν ἐκίνησαν θόρυβον περὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰγὼ. Πρότινος ἀνέγνωμεν εἰς μίαν Γαλλικὴν ἐφημερίδα ὅτι ὁ Ἰγὼ ἐκδίδει ἐν μυθιστόρημα μέγα, χρονικόν, οἱ θῆτες, ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ ὅποιου ἡγοράσθη ἀπὸ τὸν τυπογράφον ἀντὶ 500,000 φράγκων!

Οἱ ἀλιεῖς τοῦ Ἰερσέυ ἐπιστρέφοντες τὴν ἐσπέραν εἰς τὰς οἰκίας των, παρατηροῦσι μὲ συγκίνησιν ἐπὶ τῆς παραλίας, ἀνδρα ὑψηλόν, ἐξηκονταῦτή, ἀτημελήτως ἐνδεδυμένον, ἔχοντα ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καὶ παρατηροῦντα μὲ ἐνδακρυ ὄμμα τὰς μόλις ὑποφαινόμενας ἐν μέσῳ τῆς ὁμίχλης ἀκτὰς τῆς Γαλλίας. Τσιούτη ὑπῆρξε πάντοτε ἡ μαῖρα τῆς μεγαλοφυΐας. Ἀπαντᾷ ζῶσα τὴν πανίαν, τὰς φυλακὰς, τὴν ἐξορίαν καὶ ἐνίοτε μετὰ θάνατον μόνον τὴν δόξαν καὶ τὴν ἡσυχίαν. Τὰ μνημεῖα, τὰ ὅποια ἀνεγείρονται εἰς τοὺς μεγάλους ἀνδρας θανόντας, πλάττονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ τοῦ λίθου, οὗς ἐβαλλον κατ' αὐτῶν ἐνόσω ἔχων. Τίς αἶδεν; Ἀφοῦ ὁ Βίκτωρ Ἰγὼ ἀποθάνῃ ἐξοριστὸς ὡς ὁ Δάντης, ἴσως τὰ ὅσθα του ἀναπαυθῶσιν εἰς τὸ Πάνθειον.

B.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΣΗΜΩΝ.

Ἐκ τῶν παρακειμένων οἰκοςήμων τὸ ὑπὸ στοιχ. Α ἀνήκει τῇ ἐξ Ἑνετίας καταγομένη οἰκογενεῖᾳ Παγκάλων (Pangali), τῇ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀποκατασταθείσῃ ἐν Κρήτῃ, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν δὲ ἄλωσιν αὐτῆς μεταβάσῃ εἰς Κέα, ὅπου μέχρι τοῦδε σῶζονται οἱ ἀπόγονοι αὐτῆς.

Τὸ οἰκοςήμιον τοῦτο εὐρίσκεται ἐν Κεᾷ ἐγκεχαρῆμενον, ἀλλ' ἀτελὲς πως, ἐπὶ μαρμάρου κειμένου παρὰ τὴν πύλην τοῦ ἁστέως (Καστελίου), ὅπου ἀναγινώσκεται καὶ ἡ ἐξ Ἰταλικῆς ἐπιγραφὴ **MARCA DELLA CASA PANGALI**, ἥτοι *Οἰκοσημιον τῆς Οἰκογενείας Παγγάλων*.

Τὸ δὲ ὑπὸ στοιχ. Β ἀνήκει τῇ ἐξ Ἰσπανίας καταγομένη καὶ ἐν Νάξῳ εἰσέτι σωζομένη οἰκογενεῖᾳ Κορονέλλῃ (Coronelli), ἧς ἀρχηγέτης ὑπῆρξε Φραγκίσκος ὁ Κορονέλλης, ὁ καὶ Διοικητὴς τοῦ Ἀρχιεπι-

A.

B.

λάγου, ἢ μᾶλλον Τοποτηρητῆς τοῦ Ἑβραίου Ἰωσήφ Νάκη, τοῦ χρηματίσαντος, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἄλωσιν τῶν Κυκλάδων, Δουκὸς τοῦ Ἀρχιεπιλάγου.

I. ΔΕ ΚΗΤΑΛΛΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Διατριβὴ περὶ τῆς ἐγγείου φορολογίας ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ Σ. Σωτηροπούλου τμηματάρχου. Ἐν Ἀθήναις 1851—Εἰς 8, ἐκ σελ. 84.

Σπεύδωμεν νὰ ἐκφράσωμεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν συγγραφέα τοῦ ἀναγγελλομένου πονήματος, διότι πρὸ πολλοῦ δὲν ἀνέγνωμεν μετὰ τοσαύτης εὐχαρι-

στίσεως συγγραφὴν περὶ διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος διαλαμβάνουσιν· καὶ δὲν ἀνέγνωμεν οὐχὶ βαρυνόμενοι, διότι ἐπαγγελλόμενοι ὅτι ἐπαγγελλόμεθα, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἀναδιφῶμεν πάντα σχεδὸν τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκδιδόμενα· ἀλλὰ διότι ἔργων συζητούντων ἐπιστημονικῶς καὶ ἀπαθῶς τὰ τῆς δημοσίου διοικήσεως ἢ σπάνις μεγίστη. Οἱ περὶ τὰς ἐφημερίδας, ἐπαναλαμβάνοντες ἅπαξ καὶ δις τῆς ἐβδομάδος ὅτι κακῶς βαίνουν τὰ τῆς διοικήσεως, ὅτι οἱ νόμοι ἢ εἶναι πλημμελεῖς ἢ δὲν ἐνεργοῦνται δεόντως, περιορίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ταύτην μόνην τὴν καταμύνησιν χωρὶς, ὅπως γίνεται εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας πόνημα, καὶ νὰ στηλιτεύωσι διὰ συζητήσεως τοῦ πλημμελεῖς τοῦ νόμου ἢ τὴν πονηρίαν τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτόν. Καταγγέλλων ἀλλὰ καὶ μὴ συζητῶν ὁ δημοσιογράφος καὶ ἑαυτὸν πλανᾷ, ἐκτὸς μόνον ἂν δὲν εἶναι εἰλικρινής, καὶ τοὺς ἄλλους οἰστρηλατεῖ καὶ παρασύρει· οἰστρηλατεῖ δὲ καὶ παρασύρει διότι ὁ ἄνθρωπος, καὶ τοὶ ἀγαπῶν νὰ σκέπτεται περὶ τῶν ἰδίων, περὶ τῶν δημοσίων ὅμως προτιμᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ν' ἀναθέτῃ εἰς ἄλλον τὸν κόπον τοῦ σκέπτεσθαι, αὐτὸς δὲ ν' ἀκολουθῇ ἀδατανίστως τὴν ξένην γνώμην. Εἰς τὰς βουλὰς τῆς Ἀμερικῆς οἱ πλείστοι τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ἢ καταγίνονται ἐντὸς αὐτῆς τῆς αἰθούρας τῶν συνεδριάσεων εἰς ὑποθέσεις τοῦ Κερδίου μηδὲν προσέχοντες εἰς τὰ λεγόμενα, ἢ καὶ παραδίδονται ῥογχάζοντες εἰς τὰς γλυκεῖας τοῦ Μορφίως ἀγκάλας· καὶ μόνον ὅταν φθάσῃ ἡ ὥρα τῆς ψηφοφορίας ἀνανήφουσι, καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ὁποίου τάσσονται, ρίπτουσι μέλαιναν ἢ λευκὴν. Μεγίστη ἄρα τοῦ δημοσιογράφου ἡ εὐθύνη, μείζων καὶ τῆς τοῦ ἱεροκήρυκος, ἱερώτερον δὲ καὶ τὸ ἔργον· διότι τούτου μὲν τὸ κακὸν κήρυγμα ὀλίγους μόνον, ὅτους περιλαμβάνει ἡ ἐκκλησία, διαστρέφει, ἐκείνου δὲ ἡ ἀπερίσκεπτος ἢ ἐμπαθὴς φωνή, εἰσδύουσα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐσχάτας, μολώνει πάντας καὶ πάντα. Τοῦ δημοσιογράφου καθήκον εἶναι οὐχὶ νὰ παταγῇ διὰ λέξεων, ἀλλὰ νὰ ἀνατέμνῃ, καὶ ἀνατέμνῃ νὰ διδάσκῃ, νὰ χειραγωγῇ τὸν ἀναγνώστην, καὶ βάλλων τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, νὰ δεικνύῃ ἐνταυτῷ καὶ τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας. Τότε μόνον ὁ ἠθικός οὗτος ἱατρός λέγεται καὶ σοφὸς καὶ φιλόanthropos καὶ φιλόπατρις.

Ἐσχάτως ἐδουγμάτιζέ τις τῶν ἀθηναίων ἐφημερίδων ὅτι περιττὴ πᾶσα περὶ νόμων καὶ πραγμάτων συζήτης, ἀφοῦ ἡ ἐξουσία οὐδόλως προσίχει εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ τύπου. Ἄλλ' ὁμολογητέον ὅτι ξένον καὶ ὅλως καινοφανές τὸ δόγμα· πρῶτον ἤδη ἀκούεται ὅτι ὁ δημοσιογράφος δημοσιογραφεῖ διὰ τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δημοσιογράφος εἶναι καὶ λέγεται τοιοῦτος, διότι γράφει δι' ὅλα τὰ μέλη τὰ συγκροτοῦντα κοινωνίαν πολιτῶν, τὴν ὁποίαν ἀνομάζομεν ἐν περιλήψει δημόσιον. Οἱ συγκροτοῦντες τὸ δημόσιον τοῦτο, μὴ ἔχοντες καιρὸν ἢ καὶ ἱκανότητα νὰ ἀνεύρωσιν αὐτοὶ διὰ μελέτης τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς ἐλλείψεις τῶν νόμων καὶ τῆς κυβερνήσεως, ἀξιοῦσι παρὰ τῶν δημοσιογράφων, τοὺς ὁποίους διὰ τοῦτο καὶ συντρέχουσι

χρηματικῶς, ν' ἀποδείξωσιν αὐτοὺς δι' ἐπιστημονικῆς καὶ λογικῆς συζητήσεως· ἡ δὲ συζήτης αὕτη, φωτίζουσα τοὺς τοὺς μὴ ἔχοντας καιρὸν ἢ ἱκανότητα καὶ ρυθμίζουσα τὴν κρίσιν αὐτῶν, μεταμορφοῦται εἰς τὴν λεγομένην κοινὴν γνώμην, ἣτις εἰσβάλλει ἐπὶ τέλους μετὰ θριάμβου καὶ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δημοσιογράφος ἄρα ἵνα ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν, πρέπει πρῶτον νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τὸ δημόσιον· ἄλλως κινεῖται ὕδωρ ἀντλεῖ.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ψεῦδος περιέχει τὸ ἀλλόκοτον ἐκεῖνο δόγμα· λέγον ὅτι περιττὴ πλεον πᾶσα συζήτης, ὑποθέτει ὅτι ὑπῆρξε ποτε τοιαύτη· ἀλλὰ πότε; Δὲν λέγομεν ὅτι ὑπῆρξε πάντῃ στείρα ἐπιστημονικῶν συζητήσεων ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία· βέβαιον ὅμως ὅτι ὡς κομῆται ἐφάνησαν ἐπὶ τὸν ὀρίζοντα αὐτῆς, ἐνῷ οἱ πλείους τῶν νόμων εἶναι ἀνεφάρμοστοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ πολυμαθεῖς ἢ ἀμαθεῖς ἦσαν οἱ συντάξαντες αὐτούς. Οἱ μὲν πολυμαθεῖς οἵτινες ἢ ἐστεροῦντο νοῦς,

«Γράμματα μαθεῖν δεῖ καὶ μαθεῖντα τοῦτ' ἔχειν»,

ἢ μηδέποτε σπουδάσαντες τὸν λαὸν καὶ μηδὲν παρατηροῦντες μετ' αὐτοῦ, ἦσαν πάντῃ ἄμοιροι πείρας, μετέχοντες ἀδιακρίτως εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἑλλάδος τὸν πλεῖστον τῶν ἰδίων θεωριῶν, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶσιν ὅτι τόπος πρὸ αἰώνων κυβερνηθεῖς μὲν δι' ἐνὸς καὶ θετικωτάτου νόμου, τοῦ νόμου τῆς μαχαίρας, διοικηθεῖς δὲ κεφαλαιωδῶς ὑπὸ παραδόσεων καὶ ἐθίμων, δὲν ἦτο ἐπιδεκτικὸς τοσούτων καὶ τοιούτων θεωριῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἐφρόντισαν καὶ νὰ συνδυάσωσιν ὁπωσούν πρὸς ἐκεῖνα.

Περὶ δὲ τῶν ὑπὸ ἀμαθῶν νομοθετηθέντων εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν·

Ἐνεδιατρίψαμεν ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰ τετριμμένα ταῦτα ἵνα πρὸ πάντων ἀποδείξωμεν δύο τινὰ· πρῶτον ὅτι ὁ συγγραφεὺς τὸ ἀνὰ χεῖρας πόνημα, ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν δόρθωσιν ἐσφαλμένων, ἐξελέξατο τὸν ἀριστον τῶν τρόπων, τὴν συζήτησιν, καὶ δεῦτερον ὅτι καὶ τοὶ μὴ καθῆτας εἰς τὰ θρανία τοῦ Πανεπιστημίου, καταβαίνει ὅμως εἰς τὸ στάδιον ταπεινὸς μὲν ἀλλὰ φερὼν πανοπλίαν, οὐχὶ κενὴς κατακρίσεως καὶ κενωτέρας μειψιμοσύνης, ἀλλὰ λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων νόμων εἶναι, ὡς εἴπομεν, κακοὶ· κακὸς εἶναι καὶ ὁ δημοτικὸς, κακοὶ καὶ οἱ τῆς παιδείας, κακοὶ καὶ οἱ αἰκονητικοί, κάκιστος καὶ ὁ ἐκλογικὸς. Ἐάν λοιπὸν ἕκαστος τῶν φερόντων εἰς μὲν τὸ θυλάκιον στιλπνὸν δίπλωμα προλύτου ἢ διδάκτορος, εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν ἀκμαῖα καὶ θάλλοντα τῆς ἐπιστήμης τὰ μαθήματα, ἀναλάβῃ νὰ σχολιάσῃ, ὡς ὁ συγγραφεὺς τῆς προκειμένης Διατριβῆς, ἕνα νόμον, νὰ ἐξελέγξῃ τὰς ἐλλείψεις καὶ νὰ δείξῃ τρόπον θεραπείας, ἢ κοινὴ γνώμη, τὴν ὁποίαν μάτην ἀγωνιζόμεθα νὰ ἐξεγείρωμεν διὰ φωνασκιῶν, θὰ ἐξεγερθῇ φροδερὰ διὰ τῆς λογικῆς συζητήσεως, καὶ θὰ καταβαλῇ ἐπὶ τέλους πᾶσαν ἀντίστασιν. Ἰδοὺ στάδιον ἐνδοξόν, ἐμπρέπον παιδείας καὶ ἀληθῶς φιλοπάτριδι δημοσιογράφῳ.

«Πολυμαθεῖς κάρτα μὲν ὠφελεῖ, κάρτα δὲ βλάπτει»

τὴν ἔχοντα· ὠφελεῖ μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα, βλάπτει δὲ τὸν ῥηϊδίως φωτέοντα πᾶν ἔπος καὶ ἐν παντί δῆμῳ. Χρὴ δὲ καιροῦ μέτρα εἰδέναι, σοφίης γὰρ οὗτος αὔρος.»

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὴν *Διατριβήν*.

Ἀναγγέλλοντες αὐτὴν σκοπὸν δὲν ἔχομεν νὰ ἀναλύσωμεν, ἀλλὰ νὰ προτρέψωμεν τοὺς ὅπωςδήποτε ἐδιαφερομένους εἰς τὰ δημόσια νὰ ἀναγνώσιωσιν ὁλόκληρον αὐτὴν, διότι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶναι μεστὴ πραγμάτων. Ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τὸ ὅποιον προτείνει φέρομεν κρίσιν οὐ μόνον διότι τὰ περὶ τούτου ὑπὲρ πάντα ἄλλον διοικητικὸν κλάδον ὄντα δυσχερῆ, ἀπαιτοῦσι βαθεῖαν μελέτην καὶ ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα καὶ ἐμπειρίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ καὶ διότι τολμηρὸν ὅπωςδὲν νὰ ἐπικρίνῃ τις γνώμην προτεινομένην ὑπ' ἀνδρὸς κατατρίφαντος, ὡς αὐτὸς λέγει, ὁλόκληρον βίον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν. Θὰ περιορισθῶμεν λοιπὸν εἰς ὀλίγα τινὰ, ὅπως δώσωμεν καὶ ἡμεῖς νύξιν εἰς μεταβολὴν συστήματος, ἀφ' οὗ κρέμαται αὐτὴ τῆς πατρίδος ἡ εὐδαιμονία. Οὔτε τῆς Ἑλλάδος ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει, οὔτε τῆς γῆς ἡ καλλιέργεια βελτιοῦται ἀνευ τῆς μεταβολῆς ταύτης· τὸ ἀνισὸν τῶν φόρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐγγείων, φέρει ἐξ ἐναντίας καὶ ἐκείνου τὴν ἐλάττωσιν καὶ ταύτης τὴν παραμέλησιν. Ἡ ἱστορία λέγει ὅτι χῶροι ὁλόκληροι ἡρημώθησαν ἕνεκα τῆς ἀνισότητος ταύτης· καὶ σήμερον δὲ πλούσιοι τινες ὁμογενεῖς, διατρίβοντες χάριν ἐμπορίας εἰς τὰ ξένα, καὶ ἔγραψαν καὶ εἶπον εἰς ἡμᾶς ὅτι, ἐὰν τὸ φορολογικὸν σύστημα δὲν ἦτο τοσοῦτω καταθλιπτικὸν καὶ ἀδικον, ἦθελον ἀφιερῶσαι ἀξία λόγου κεφάλαια εἰς ἀγορὰν γαιῶν, συνοικισμὸν ἐργατῶν καὶ καλλιέργειαν.

Ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ μεταβολὴ δὲν εἶναι τόσον εὐκόλος ὅσον φαίνεται ἐκ πρώτης ὀψεως, διότι τρόποι φορολογίας, ὡς ὁ τῆς ἀποδεκατώσεως φέρ' εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀβραάμ ἰσχύοντες καὶ συμφυρέντες μετὰ τοσοῦτων γενεῶν, δὲν ἀνατρέπονται διὰ μιᾶς· ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη μεγίστη δυσκολία, ἡ ἀνεύρεσις ἄλλων τρόπων δικαιωτέρων καὶ προσφορωτέρων.

Εἰς τρία μέρη διαιρεῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν *Διατριβήν*· καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐξετάζεται τὸ ἰσχύον ὡς πρὸς τὸν ἐγγεῖον φόρον σύστημα, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀναλύονται δύο φορολογικὰ σχέδια, καὶ εἰς τὸ τρίτον προτείνεται γνώμη περὶ παραδοχῆς νέου τρόπου φορολογίας.

Τοῦ ἰσχύοντος συστήματος τὸ ἀνώμαλον καὶ ἀνισὸν καὶ ἀδικον αὐδεῖς ἡμῶν ἀγνοεῖ. Πρὸ τοῦ Κ. Σωτηροπούλου ὁ Κ. Π. Καλλιγᾶς ἐν ἀξιολόγῳ πραγματείᾳ τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσε τὸ 1860 ἔτος διὰ τῆς *Πανδώρας* (1), καὶ τοι μὴ ἔχων κυρίαν ὑπόθεσιν τὸ σύστημα τοῦτο, ἀποδεικνύει ὅμως διὰ πραγμάτων καὶ διὰ συγκρίσεων καὶ διὰ τῆς ἱστορίας αὐτῆς τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα ταιούτων φορολογικῶν διατάξεων, καὶ ὡς ὁ συγγραφεὺς τῆς *Διατριβῆς* θεωρεῖ καταστρεπτικὸν τὸν ἐγγεῖον φόρον ὅπως εἶναι ὁρισμέ-

νος (διότι φορολογοῦνται καὶ τὰ κεφάλαια), καὶ ὅπως εἰσπράττεται παρ' ἡμῶν· ἀδύνατον ὁμῶς νὰ ἐννοήσῃ ὁ μὴ φορολογούμενος τὸν βαθμὸν τῆς λύμης καὶ τῆς ἀδικίας, ἐὰν δὲν ῥύψῃ τὸ βλέμμα εἰς τὴν δυταιδῆ εἰκόνα τὴν ὁποίαν διαγράφει μετ' ἀγανακτήσεως ὁ συγγραφεὺς τῆς *Διατριβῆς* (1).

Ἐὰν ἡ φιλοπατρία τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκτημόνων καὶ μὴ ἐχόντων γαίας κατοίκων τῆς βασιλευούσης, συμπεκνοῖ ὅλην αὐτῆς τὴν φλογερὰν μέριμναν περὶ ἑνα καὶ μόνον σκοπὸν, περὶ τὴν ἀκραίφνη λέγομεν ἐφαρμογὴν τῶν 107 ἀρθρῶν τοῦ Συντάγματος, ἀποροῦμεν ἀπορίαν μεγίστην πῶς οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ γεωργικὴ τάξις, δὲν διαρρήγνυνται τὰ ἱμάτια αὐτῶν κατὰ τοῦ καταχθονίου τούτου φορολογικοῦ ἐκτρώματος. Καὶ ἂν ἀδιαφορῇ ἡ ἐξουσία, ἡ ἀδιαφορία αὐτῆς δὲν εἶναι λόγος ὑποχωρήσεως. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν βουλευτὴς τις προέτεινέ ποτε σχέδιον περὶ τῆς ἐν Ἰρλανδίᾳ δημοσίου παιδείας· καὶ ἐπειδὴ, ὡς γνωστὸν, οἱ Ἄγγλοι δὲν εὐνοοῦσι τοὺς Ἰρλανδοὺς, τὸ σχέδιον οὐδ' ἑνα εὔρε σὺν ἡγήσαν· ἀλλ' ὁ φιλόπατρις βουλευτὴς, μηδὲν ἀποθαρσύνθεις, ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη ἐπανελάμβανεν τὴν πρότασιν, ἕως οὗ καὶ βουλὴ καὶ γερουσία καὶ κυβέρνησις βιασθεῖσαι ὑπὸ τῆς μορφοθείσης κοινῆς γνώμης ἐνέδωκαν. Οἱ Ἕλληνες βουλευτῆραι ἔχουσι καὶ ὑπὲρ τοὺς Ἄγγλους συμφέρον νὰ φαίνωνται κριτικώτεροι τῶν φορολογουμένων ὑπερασπισταί· διότι οἱ μὲν Ἄγγλοι οὐδὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων βάπτουσιν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ περιέχον τὰ ἐθνικὰ χρήματα, οἱ δὲ τῆς Ἑλλάδος

« ἀμφοῖν χεῖροιν τῶν δημοσίων μιστὶ λήνεται. »

Δοθείσης τῆς καταργήσεως τοῦ ἐνεστῶτος συστήματος, παρουσιάζονται ἐπὶ τοῦ παρόντος δύο ἄλλα, τὸ τῆς ἐπινεμήσεως, ὅπερ ἰσχύει καὶ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ τὸ τῶν δηλώσεων, τὸ ὅποιον προτείνει ὁ συγγραφεὺς τῆς *Διατριβῆς*. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πρώτου προαπαιτεῖται ἡ σύνταξις τοῦ καλουμένου κτηματολογίου, ἢ τοι βιβλίου ἐν ᾧ καταγράφονται μετὰ προηγουμένην ἐρευναν καὶ ἐξακριβώσιν ἡ ἐκτασις, ἡ ποιότης καὶ ἡ ἀξία τῶν κτημάτων. Καθὼς ὁμως παρατηρεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, οὐ μόνον χρόνος πολὺς καὶ κόπος μέγας καὶ δαπάνη ἐτι μείζων ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν σύνταξιν ταύτην, εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ πάντων ὅπου ἡ ἰδιοκτησία κατὰ μέγα μέρος ἀμφισβητεῖται, ἀλλ', ὡς ἀποδεικνύει καὶ διὰ μαρτυριῶν, οὔτε εἰς τὴν Γαλλίαν αὐτὴν εὐδοκίμησεν. Ἐὰν, προστίθῃσιν, ἡ διανομὴ τῶν φόρων γίνεσθαι σήμερον ἐκεῖ δικαιώτερον ἢ ἄλλοτε, τοῦτο ὀφείλεται οὐχί εἰς τὸ κτηματολόγιον, ἀλλ' εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἡθῶν καὶ τὴν πρόσδον τῆς κοινωνίας· καὶ πάλιν ἡ διανομὴ ἀποδίδει πολλάκις ἀνισὸς· διότι ἀνομοὶ ἔχοντες, παραδείγματος χάριν, καθαρὰν πρόσοδον 100,000 φράγκων, πληρώνουσι φόρον ἴσον πρὸς ἄλλους ἔχοντας εἰσόδημα 250,000· καταβαίνων δὲ τις μέχρι τῶν

(1) Περὶ δουλοπαροικίας παρὰ Ῥωμαίους καὶ Βυζαντινοὺς, καὶ περὶ φορολογικῶν διατάξεων. Φυλλάδ. 120—123.

(1) Ἀνάγνωθι τὴν περιγραφὴν ταύτην ἀπὸ τῆς σελίδος 28 μέχρι τῆς σελ. 35 τῆς Διατριβῆς.

κλινοτήτων εὑρίσκει πολλὰς, αἱ ὁποῖαι φορολογοῦνται δεκαπλασίως περισσύτερον ἀπὸ ἄλλας τὴν αὐτὴν ἐχούσας πρόσδον. »

Τὰ παραδείγματα λοιπὸν ταῦτα τῆς Γαλλίας, πρὸς ταῦτοις δὲ καὶ τὴν κτηματικὴν καὶ ἠθικὴν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ συγγραφεὺς, ἀποκρούει τὸ σύστημα τῆς ἐπινεμήσεως. Καθ' ἡμᾶς ὅμως, καὶ ἂν ποτε νομισθῇ ἐφικτὴ ἡ ἀναγκαία ἡ παραδοχὴ αὐτοῦ, τὸ ἀνίσον καὶ ἐπομένως τὸ ἀδίκον τῆς φορολογίας δὲν θὰ προλάβῃ οὔτε αὐτὸ τὸ κτηματολόγιον, ἐὰν πρὸ αὐτοῦ δὲν διορθωθῇ ἄλλος νόμος, ὁ περὶ Δήμων. Εἰς καὶ μόνος φόρος διανέμεται σήμερον παρὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ τῆς στρατολογίας· ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι, ἐκτὸς εὐαριθμίων τινῶν δήμων ὧν ἔλαχε νὰ προϊῶνται εὐσυνειδήτως ἀρχαί, ὁ φόρος οὗτος τοῦ αἵματος διανέμεται κατὰ χάριν, καὶ κατὰ τὰς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας τῶν δημάρχων. Εἰ μὲν ὁ δήμαρχος ἔχει ἀνάγκην τῶν ψήφων τῶν κατοίκων πόλεως ἢ χωρίου, ἐκεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευσίμων ἐλαττωταί· εἰ δὲ οἱ κάτοικοι ἀντεπολιτεύθησαν πρὸς τὸν δήμαρχον, οὗτος ἀντιτιμωρούμενος τὴν τὸλμην διπλασιάζει τὸν ἀριθμὸν. Τοιαῦτα παράνομα καὶ ἀσεβῆ καὶ ἱερόσυλα ἐτολμήθησαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσιν.

Εἰναι ἄρα, ἐπαναλέγομεν, δὲν διορθωθῇ ὁ περὶ Δήμων νόμος, ἢ μᾶλλον δὲν μεταβληθῶσιν αἱ βάσεις αὐτοῦ, οὔτε τὸ σύστημα τῆς ἐπινεμήσεως οὔτε οὐδεμία ἄλλη διάταξις διὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ἐνεργουμένη (καὶ ὡς γνωστὸν αἱ πλεῖσται δι' αὐτῶν ἐνεργοῦνται), θὰ ἐκτελεσθῇ ποτε δικαίως. Τὸ 1835 ἔτος αὐτὴ ἡ κυβέρνησις ἐδήλωσεν ἐπισήμως ὅτι « εἶχεν ἀποφασίσει ἀμεταθέτως νὰ παραδεχθῇ ἀντὶ τῶν δεκάτων ἄλλην φορολογίαν εἰς ὀρθότερας ἀρχὰς στηριζομένην, καὶ νὰ καθαιρέσῃ ἐξ ὅλοκληρου τὸ σύστημα τῆς ἀποδεκατώσεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις αὕτη συνέχεται σφικτότατα μετὰ τὴν διοργάνωσιν τῶν δήμων . . . » ἀνέβαλε τὴν μεταβολήν. Καὶ ἐγένετο μὲν μετὰ ταῦτα ἡ διοργάνωσις τῶν δήμων, ἀλλ' ὁποῖα καὶ πῶς!

Μετὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐπινεμήσεως πραγματεύεται ἡ Διατριβὴ τὸ περὶ δηλώσεων· καὶ ἐπειδὴ τὸ σύστημα τοῦτο ἐγένετο παραδεκτὸν παρ' ἡμῖν ἐπὶ τινῶν ἐγγείων φόρων, ὅσον ἐπὶ τῶν φόρων τῶν ἀμπέλων, τῶν μελισσιῶν, τῶν κτηνῶν κλ. καὶ εὐδοκίμησεν, ὡς τοῦλάχιστον ἀξιοῖ ὁ συγγραφεὺς καὶ ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ διὰ παραδειγμάτων καὶ ἀριθμῶν, συμπεραίνει ὅτι τοῦτο καὶ τοὺς φορολογουμένους ἀπαλλάσσει ἀπὸ πολλῶν κακώσεων, καὶ τὴν εἰσπραξίν ἐγγυᾶται ἀσφαλεστέραν καὶ ἥττον δαπανηράν.

« Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ, προστίθωσιν, ὅτι αἱ εἰσπράξεις θέλουσιν ἐλαττωθῇ κατὰ ἓν ἢ δύο ἑκατομμύρια, εἶναι τάχα τοῦτο ἀποχρῶν δικαιολόγημα πρὸς διατήρησιν ἐνὸς βαρβάρου καὶ καταθλιπτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀποκλείει πᾶσαν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν πρόσδον τῆς κοινωνίας, καὶ ἀφίνει τὸν λαὸν ἐκτεθειμένον εἰς τσαύτας ἀδικίας καὶ καταθλίψεις; »

Βεβαίως ἡ ἐλάττωσις τῶν φόρων εἶναι ἀεὶποτε καὶ πανταχοῦ εὐεργετικὴ πρὸς τοὺς φορολογουμένους, καὶ μάλιστα ἡ τῶν ἐγγείων, οἵτινες εἰς τὴν Ἑλλάδα,

ὡς λέγει καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς, ὅπου « ὅλη ἡ ἀκαθάριστος γεωργικὴ παραγωγὴ δὲν φθάνει τὰ 100 ἑκατομμύρια, ἡ δὲ καλλιεργημένη γῆ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 6 $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. στρεμμάτων, » δὲν ἔχουσιν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἄλλους· διότι ὁ μὲν διὰ τῶν ἰδρώτων αὐτοῦ καλλιεργῶν τεμάχιον γῆς ὑποβάλλεται εἰς βαρὺν φόρον, ὁ δὲ βαθύπλουτος τοκιστὴς εἰς ἐλαφρότατον, ἢ καὶ δὲν φορολογεῖται διόλου. Ἐν γένει ὅμως οἱ φόροι τῆς πλείονος πρέπει νὰ ὀλιγοστεύωνται, ὡς αἱ ἐθνικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦσι δαπάνας ὀλιγωτέρας τῶν εἰσπραττομένων. Εἰναι ὁ διαχειρίζων τὰ δημόσια ἀφιεροῖ εὐσυνειδήτως τοὺς φόρους εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ἐὰν δι' αὐτῶν ἐκπληροῖ τὰς ὕλικας καὶ ἠθικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, ἔπεται ὅτι οἱ φόροι εἶναι τὰ κυριώτερα ὄργανα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας. Καὶ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ βιομήχανος καὶ ὁ τοκιστὴς ἔχουσιν ἀνάγκην ἀσφαλείας, ἐλευθερίας καὶ εὐταξίας ὅπως ἀναπτύξωσι τὰ ἔργα αὐτῶν· διὸ αὐτοὶ πρέπει καὶ νὰ δίδωσι τοὺς πόρους δι' ὧν τὰ εὐεργετήματα ταῦτα ἀποκτῶνται. Ἐννοοῦμεν ὅμως πάντοτε ὅτι ἡ διανομὴ πρέπει νὰ γίνεταί ἱση καὶ δικαία, καὶ οὐχὶ ὡς ποτε ἀπεκρίθη πρὸς τὸν Richelieu ἀρχιερεὺς τις τῆς Γαλλικῆς ἐκκλησίας. « Κατὰ τὸ ἔθος, ἐσχώτατε, εἶπεν οὗτος, ὁ μὲν κληρὸς δι' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν, οἱ δ' εὐγενεῖς δι' αἵματος, καὶ ὁ λαὸς διὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ συνεισφέρουσιν εἰς τὸ δημόσιον. » Τοιαύτην φορολογίαν ἀποκρούομεν ἐξ ὅλης καρδίας.

Οἱ περὶ τὴν πολιτειογραφίαν ἐνασχολούμενοι ὑπολογίζουσιν, ὅτι τὰ 271 ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων τῆς Εὐρώπης χορηγοῦσιν ὀκτὼ περίπου χιλιάδας ἑκατομμυρίων δραχμῶν εἰς τὰς κυβερνήσεις αὐτῶν· ἥτοι ἕκαστος συνεισφέρει ἐν γένει καὶ κατὰ μέτρον ὅσον 28 δραχμὰς κατ' ἔτος. Εἰ καὶ ὁμολογοῦμεν βαρὺν τὸν φόρον τοῦτον εἰς τινὰς τάξεις, δὲν πρέπει ὅμως καὶ ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι εἶναι ἐλάχιστος συγκρινόμενος πρὸς τὰ τόσα ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ δι' εἰκοσιπεντὶ δραχμῶν κατ' ἔτος ἀγοράζει ἕκαστος ἡμῶν ἀσφάλειαν, παιδείαν, τάξιν, ταχύτητα συγκοινωνίας καὶ τὰ παρόμοια.

Ἡ διὰ δηλώσεων φορολογία ἔχει κατὰ τὴν Διατριβὴν καὶ ἄλλην ἀρετὴν. Σήμερον, λέγει, « πλὴν τῶν εἰσαγομένων εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ὁ λαὸς πληροῦναι καὶ ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια διὰ τὴν συντήρησιν τῶν διαφόρων ὀργάνων τῆς φορολογίας, καὶ ὅτι ἐκτὸς τῶν 15000 ἀνδρῶν τοὺς ὁποῖους ἀποσπῶσιν ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον ὁ στρατὸς καὶ ἡ ὑπηρεσία, εἴμεθα καταδικασμένοι νὰ κρατῶμεν εἰς ἀργίαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἑνδεκα ἄλλας χιλιάδας προσώπων, τὰ ὁποῖα μηδὲν ἔργαζόμενα καὶ μηδὲν παράγοντα διατρέφονται ἀπὸ τοὺς ἰδῶτας τῶν φορολογουμένων. » Οὕτω λοιπὸν οἱ ἑνδεκαχιλιῶδες ἄνδρες, μὴ διατρεφόμενοι πλέον κηφίνων δίκην παρὰ τοῦ δημοσίου, θέλουσι μετὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἐνεστώτος φορολογικοῦ συστήματος, τραπῇ εἰς ἐργασίαν παραγωγικὴν, καὶ « διὰ τῆς χρήσεως τελειωτέρων ἐργαλείων καὶ μηχανῶν, θὰ καλλιεργηθῇ διπλασία ἐκτάσις γῆς. »

Εἰπομεν ἤδη ὅτι ὁ θέλων νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ καθε-

στῶτος φορολογικοῦ συστήματος καὶ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ προτεινομένου, ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσῃ ὁλόκληρον τὴν Διατριβήν, τῆς ὁποίας συνοπτικωτάτην μόνον ἀνάλυσιν ἐπεχειρήσαμεν· ἀλλὰ καὶ ἄλλας περιεργότητας εἰδήσεις εὐρίσκει τις ἐν τῷ πονήματι ταύτῳ. Ἐπικρατεῖ, παραδείγματος χάριν, ἡ ἰδέα ὅτι οἱ γεωργοὶ δυστροποῦσι περὶ τὴν ἀπότισιν τοῦ φόρου· ὁ συγγραφεὺς ὁμῶς ἀποδεικνύει ὅλον τὸ ἐναντίον διὰ τῶν ἐξῆς α' Ὅσοι ἐχρημάτισαν εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἦλθον εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν γεωργῶν, γνωρίζουσιν, ὅτι πρώτη αὐτῶν μέριμνα εἶναι ἡ ἐμπρόθεσμος τῶν χρεῶν τῶν πληρωμῶν, καὶ ὅτι τότε μόνον φαίνονται δυστροποῦντες, ὅσας περιτέλῃσιν εἰς τελείαν ἀνέχειαν ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας τῶν προϊόντων τῶν ἢ τῶν περὶ τὴν φορολογίαν ἀδικιών. Ἀντίξατε τοὺς ἀπολογισμοὺς τοῦ Κράτους καὶ θέλετε ἰδεῖ, ὅτι ὁ φόρος τῶν ζώων, ὅστις ἐπιβαρύνει τὴν ἀσθενέστεραν καὶ πτωχότεραν τάξιν τοῦ λαοῦ, εἰσπράττεται σχεδὸν μέχρι λεπτοῦ, ἐνῷ ὁ φόρος τῶν οἰκοδομῶν, ὅστις ὀφείλεται ἀπὸ τοῦς πλουσιωτέροις κατοίκους τῶν πόλεων, ἀφίνει καθυστέρημα ἀνώτερον τῶν 30 τοῖς 0/0 (α)· εἶμαι δὲ εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσω, ὅτι μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πολλοὶ τῶν δικηγόρων, ἱατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν δὲν εἶχον πληρώσει ποτὲ φόρον ἐπιτηδεύματος, καὶ ὅτε ἐλήφθη τὸ μέτρον νὰ ζητηθῶσι τὰ καθυστεροῦντα, ἐτόλμησάν τινες νὰ ἀνακρίψωσι δικαστικῶς τὴν καταδίωξιν, διατεινόμενοι ὅτι ἔπρεπεν ὡς πρὸς αὐτοὺς εἰς ἀχρησίαν ὁ περὶ ἐπιτηδεύματων Νόμος, ἀφοῦ ἐπὶ τούτοις ἐτὴ δὲν ἐπλήρωσαν. Ἐὰν δὲ ἐξετασθῶσι μετὰ προσοχῆς τὰ καθυστερήματα ἀπὸ φόρους ἀμπέλων, περιβολίων καὶ λοιπῶν εἰς χρήματα ἀποδιδόμενων φόρων, θέλει ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ πλεῖστα ὀφείλονται οὐχὶ ἀπὸ τοῦς ἀδυνάτους γεωργοὺς, ἀλλ' ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς εἰς τὰς πόλεις κατοικοῦντας, οἱ ὅποιοι εὐρίσκωμεν τὸν τρόπον νὰ ματαιώνωμεν τὰ μέτρα τῆς καταδίωξεως, καὶ οἱ ὅποιοι, ἐπιπολαίως κρίνοντες τοὺς ἀθλίους χωρικοὺς, δὲν δυσκολευόμεθα νὰ τοῖς ἀποδίδωμεν ἰδιότητος καὶ ἔξεις, τὰς ὁποίας δὲν ἔχουν, φρονούντες ἰσως μὲν τοῦτο, ὅτι δικαιολογούμεθα διὰ τὴν ἀναλογίαν, τὴν ὁποίαν δεικνύομεν εἰς τὰ παθήματά των. Ἐνῷ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν καθυστεροῦσι τὸν ἀπῆμαντον φόρον τῆς οἰκοδομῆς ἢ τοῦ ἐπιτηδεύματος, πόσοι ἐκ τῶν χωρικῶν, ἀφοῦ ἐξώφλησαν τοὺς πολλοὺς καὶ ἐπαχθεῖς φόρους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπιβαρύνονται καθ' ἑκάστην, δὲν πληρόνουσιν ἀδίκως καὶ φόρους εἰς εἰκονικὰ διπλότυπα ἢ ψευδῇ πρωτόκολλα ἀναθεωρήσεως στηριζομένους, καὶ πόσοι ἄλλοι δὲν ἀποδίδουσι καὶ δευτέραν φορὰν τὸν φόρον, τὸν ὅποιον ἐξαπατηθέντες ἔδωκαν ἤδη εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν, τὸν ἀποθηκάριον ἢ τὸν εἰσπράκτορα καὶ δὲν ἔλαβον καθόλου ἢ ἔλαβον ἀτακτον ἀποδειξιν; »

Ἀξιοσημείωτος διαφορὰ μετὰ τῆς προθυμίας τῶν γεωργῶν καὶ τῆς δυστροπίας τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς πλέον πεπολιτισμένας τάξεις, μαρτυροῦσα καὶ αὕτη τὴν παρακμὴν τῶν ἠθῶν τῶν τάξεων τούτων.

Εὐτύχημα θέλομεν θεωρήσει εἰς καὶ ἄλλοι ἀπρόσφουεῖς νόμοι, ὡς ὁ περὶ Δήμων φέρ' εἰπεῖν, συζητηθῶσι κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ συγγραφέως τῆς Διατριβῆς, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐμπειρίας, τῆς αὐτῆς ἀπαθείας καὶ τῆς αὐτῆς ὀρθῆς κρίσεως.

Στατιστικὴ τῆς Ἑλλάδος. — Κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1830. Ἐν Ἀθῆναις 1832 — εἰς 4ον ἐκ σελ. 78.

Ἰπάρχουσι κυριώτατά τινα γνωρίσματα, οἷον ἡ παιδεία, τὰ δημόσια εἰσοδήματα, ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορία, τῆς καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἔθνος τινός· μετὰ δὲ αὐτῶν, καὶ μάλιστα μετὰ τῶν πρώτων τάσσεται ὁ πληθυσμός· Ἐὰν ὁ πληθυσμός κράτους τινὸς αὐξάνῃ, φυσικὸν προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὸ κράτος ἐκεῖνο ἐπικρατοῦσιν ἐλευθερία, τάξις, ἀσφάλεια, δικαιοσύνη, ἰσότης φορολογίας, ἐνὶ λόγῳ διοικήσις τοιαύτη, ἥτις καὶ εἰς τοὺς ἐγχωρίους εὐκολύνει τοὺς τρόπους τῆς εὐζωίας καὶ ἐπομένως τῆς αὐξήσεως, καὶ ξένους ἐλκύει.

Ἀλλ' οἱ τρόποι οὗτοι ὅπως γίνωσι γνωστοί, ἢ γνωστοὶ ὄντες ὅπως βελτιωθῶσιν, ἀνάγκη νὰ πηγάζωσιν ἐξ εἰδήσεων ἀκριβῶν περὶ τῶν διαφορῶν μερῶν τῆς φυσικῆς, ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς καταστάσεως χώρας τινὸς καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ἡ ἐπιστήμη τὴν ὁποίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ὠνόμασαν στατιστικὴν· ἐπειδὴ δὲ περιλαμβάνει ἀνεξαιρέτως πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν τριπλὴν ἐκείνην κατάστασιν, εὐκόλως ἐννοοῦμεν πόσον ἀπαραίτητος καθίσταται εἰς τὴν κυβέρνησιν πάσης εὐνομούμενης πολιτείας. Διὰ τῆς στατιστικῆς, παραδείγματος χάριν, μαθητὴν ἡ κυβέρνησις εἰς αὐξάνῃ ἢ εἰς ἐλαττωθῇ ὁ πληθυσμός, καὶ μελετῶσα τὰ αἷτια τῆς αὐξήσεως ἢ τῆς ἐλαττώσεως, φροντίζει ταύτην μὲν νὰ πολεμήσῃ ἐκείνην δὲ νὰ ἐνισχύσῃ.

Τοιαύτης πολυπλόκου καὶ ἐκτεταμένης οὔσης τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἡ εἰς τὴν χθερὴν Ἑλλάδα συγκρότησις στατιστικῆς καθίστατο δυσκολωτάτη ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνέφικτος, διὰ τὴν ἑλλειψιν μάλιστα οὐ μόνων ἀνδρῶν ἐπιστήμόνων, ἀλλὰ καὶ ὀργάνων ἐννοούντων καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν στατιστικῶν εἰδήσεων καὶ τὸν τρόπον τοῦ καταρτίζειν αὐτάς. Πρὸ τινων ἐτῶν πεπαιδευμένος τις ὁμογενὴς, γνωστὸς διὰ τὸ ἀξιόλογον πόνημα τὸ ὅποιον ἐξέδοτο περὶ τῆς στατιστικῆς ἐπαρχίας τινος, παρουσιάσθεις εἰς τὸν τότε ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργῶν, ἐζήτησε τὴν διοικητικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν ὅπως περιελθὼν συντάξῃ τῆς Πελοποννήσου τὴν στατιστικὴν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ὑπουργὸς ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπορῶν καὶ χαίνων τί ἐστὶ στατιστικὴ καὶ εἰς τί χρησιμεῖ; ἐρωτηθεὶς ἐστρεψε τὰ νῶτα καὶ ἀπεχώρησε σιωπῶν, καὶ ταλανίζων τὴν ὑπὸ τοιαύτων ἀμαθῶν διοικομένην ἐπικράτειαν.

Ἀλλ' ἡ ἀνὰ χεῖρας στατιστικὴ μαρτυρεῖ ὅτι τὴν ἀνάγκην ταύτης αἰσθάνονται σήμερον πλέον ἢ ἄλλοτε, διότι συνετάχθη ἐν αὐτῷ τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὸ γραφεῖον τῆς Δημοσίου Οἰκονομίας Κ. Ἱ. Σούτσου. Πρὸς πληροφορίαν δὲ τῶν

(1) Ἡ χρῆσις τοῦ 1833 κλείουσα ἀρῆκε καθυστέρημα ἀπὸ φόρου οἰκοδομῶν 74 0/0, ἡ τοῦ 1834 18 0/0 καὶ ἡ τοῦ 1835 65 0/0.